

2013 ve 2024

Okul Öncesi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması

Mine Göl-Güven

Geçtiğimiz ay yayımlanan Okul Öncesi Öğretim Programını 2013 programı ile maddeler halinde karşılaştırmalı değerlendirdim.

1. Okul öncesi eğitim öğretim programlarının öğretmenlere çerçeve sunması bu programların istenen bir özelliğidir. Böylece, çerçeve programlar öğretmenlerin sınıflarındaki çocukların özelliklerine, ihtiyaçlarına ve deneyimlerine göre öğretmenler tarafından düzenlenir, farklılaştırılır. Çerçeve programlarda genel amaçlar ve hedefler, eğitim felsefesi, yaklaşımları ve ilkeleri, ardından gelişim alanlarına veya öğrenme/beceri alanlarına (okuma yazmaya hazırlık, erken matematik, fen ve doğa, sosyal bilgiler gibi) göre amaç ve hedefler yer alır. 2024 programı incelendiğinde ayrıntılı, örnekler ve açıklamalarla bezenmiş bir yapı olduğu görülmektedir. Programın detaylı hazırlanmış olmasının, alanda farklı deneyim, yetkinlik ve yeterlilik özellikleri taşıyan öğretmenler için olumlu olduğu düşünülebilir. Fakat bir yandan da bu tür bir detayın, öğretmenin hem kendi yetkinliğine hem de çocukların özelliklerine uygun bir düzenleme yapması yönünde verilen mesajı sekteye uğratabileceği iddia edilebilir. Geçmişte ve günümüzde öğretmenlerin hazır etkinlik taleplerinin karşılanması yerine, çerçeve programın yol göstericiliğe ile sınıflarına uygun deneyimler planlama, uygulama ve değerlendirme çemberine (Güncel Program, 2024, syf. 22) yönelmeleri sağlanmalıdır.
2. Programın kendi içinde bütünsellik ve devamlılığı incelendiğinde ilkeler (Güncel Program, 2024, syf. 3) ve özellikler ile (Güncel Program, 2024, syf. 3) takip eden sayfalarda verilen örneklerin birbiriyle uyuşmadığı görülmektedir. Örneğin programın çocuk merkezli olma özelliği ile öğrenme merkezlerine yönelik verilen örneklerin (Kızılay haftasında merkez oluşturma gibi) daha çok öğretmen merkezli bir yapıda sunulduğu görülmektedir. Bu uyuşmazlık öğretmenin rehber olması özelliği ile de çelişmektedir. Benzer şekilde programın oyun temelli olma özelliğinden bahsedilmekle birlikte öğretmenlere verilen örneklerde yapılandırılmış etkinliklere yer verildiği görülmüştür. Gelişimsel bir programı konu/temaya bağımlı kılan başka bir uygulama ise sayfa 152'de yer alan ve okullarda çokça gördüğümüz gelişimin önüne geçerek gün kutlamalarına dönüşen ve çocuk merkezli olma özelliğini kaybettiren belirli gün ve haftaların sunulması (syf. 152) "Temalar/konular amaç değil araçtır." (syf. 19) ilkesine ters düşmektedir.
3. Programın genel Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) uygulamaları ile de örtüşmesi gerekmektedir. Programın ilkeleri sayıca artırılmış, nitelik olarak ileriye taşınmıştır. Özellikle ilkeler 5-6, 10-18 farklılık, çok kültürlülük, ifade özgürlüğü, demokratik anlayış, karar verme gibi ileri düzey yetkinliklere yer verilmiştir. Fakat örneğin MEB'in 17 Şubat 2024 tarihli Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik değişikliğinde milli ve

kültürel değerlere aykırı, öğrencilerin psikososyal gelişimlerine katkı sağlayamayacak etkinliklerin yasaklandığı ibaresi yer almaktadır. Öncesinde MEB, Aralık 2024'te Noel, Cadılar Bayramı ve Paskalya kutlamalarıyla ilgili okullara uyarı yazısı göndermişti. Programda yer alan ilkeler bu tür uygulamalarla eşleştirildiğinde çelişkilerin olması, bütünselliği, devamlılığı ve tutarlılığı zedeleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

4. Öğretim programında amaç, hedef, gösterge ve kazanım karmaşasının devam ettiği görülmektedir. Programda gelişimsel alanlara uygun amaçlar (geneldir ve ölçülebilir değildir, örneğin "Matematiğin günlük hayatta kullanıldığı alanların farkındadır." gibi) ve amaçların gerçekleşmesinde alt becerilerin listelendiği hedeflerin olması beklenir (somuttur, spesifik ve ölçülebilir, örneğin "Fiyat etiketinin karşılığı olan parayı hesaplar." gibi). Kazanım ise (İng. Learning outcome) hedeflere ulaşıp ulaşılmadığının göstergesidir (örneğin, bir çocuğun uygun miktardaki parayı oyun oynadığı arkadaşına uzatması gibi).
5. Programın sonunda sunulan örneklerde çok sayıda kazanım ve gösterge verilmiş olması başka bir program sınırlılığıdır (Ekler, günlük plan örnekleri syf. 120-158). Şöyle ki programlarda genel ilke olarak 2 gelişim alanı, buna bağlı 2 amaç ve en fazla 3 hedef olması birleşik (İng. integrated) program özelliğidir. Ayrıca amaç ve hedeflerin sayıca sınırlandırılması ölçme ve değerlendirmenin yapılabilir olmasını sağlar. Programda yer aldığı şekliyle 4-5 gelişim alanını kapsayan 10'a yakın hedefin verilmiş olması, öğretmenin her bir hedefin her bir çocuk tarafından kazanıldığını değerlendirme şansını ortadan kaldırır.
6. Programın eklektik olma özelliğine atıfta bulunulduğu halde hangi eğitim felsefesi ve yaklaşımlarından faydalandığının açık ifade edilmemiş olması öğretmenlere yeterince iyi bir rehberlik sunmamaktadır. Hatta bazı ilkesel yaklaşımların çeliştiği yaklaşımların eklektik bir düzlemde bir arada yer alamayacağı, almaması gerektiği de bilinmektedir. Örneğin hayalgücüne dayalı oyuna yer veremeyen Montessori ile masalımsı öğeleri barındıran Waldorf yaklaşımı eklektik bir ortaklığa sahip olamaz.
7. Diğer bir özellik olarak belirtilen sarmallık ise yine programda mevcut değildir veya görünür kılınmamıştır. Sarmal bir yapıya sahip programda üst üste inşa edilen becerilerin hedefler olarak yer aldığı bilinmektedir. Oysaki programdaki kazanımların birbiriyle böyle bir ilişkide olduğu yeterince görünür kılınmamıştır.
8. 7. maddede yer alan sarmallık özelliğinin programda yeterince yer almamış olması bazı göstergelerin yaşa ve gelişime uygunluğu ile ilgili sorgulamaya yer açmaktadır. Örneğin Kazanım 9, Gösterge 1: Cümleyi sözcüklerine ayırır; Kazanım 10, Gösterge 1: Olay örgüsünü/şiiiri/öyküyü dinlemeden önce başlık üretir; Kazanım 13, Gösterge 5: Adını yazar (Syf, 46, 47, 49) becerilerini önceleyen becerilerin ne olduğu (İng. pre-skills) ve hangi becerilerin kazanımıyla bu becerilere ulaşılabileceği fikri verilmemiştir. Görsel 1, 7 ve 8. maddeleri açıklayıcı bir örnek olarak sunulmuştur.

Görsel 1. Illinois Early Learning and Development Standards

LEARNING STANDARD 2.C

Recognize concepts of books.*

Preschool Benchmarks

- 2.C.ECa** Interact with a variety of types of texts (e.g., storybooks, poems, rhymes, songs).
- 2.C.ECb** Identify the front and back covers of books and display the correct orientation of books and page-turning skills.
- 2.C.ECc** With teacher assistance, describe the role of an author and illustrator.

LANGUAGE ARTS

Example Performance Descriptors

EXPLORING	DEVELOPING	BUILDING
Enjoy listening to and pretending to read different types of texts (e.g., picture books and predictable books with repetitive patterns).	Enjoy listening to and pretending to read different types of texts (e.g., simple storybooks).	Enjoy listening to and pretending to read different types of texts (e.g., more complex and lengthy storybooks or books with poems, rhymes, and/or songs).
Hold books with front cover facing up.	Turn pages correctly, moving from front of book to the back.	Look at page on the left then page on the right.
With teacher assistance, begin to show interest when told about the role of an author or illustrator (e.g., sees similarities in Eric Carle books).	With teacher assistance, respond appropriately to questions such as "What do we call the name of the person who writes the book?"	With teacher assistance, respond appropriately to questions such as "What do we call the name of the person who writes the book and the person who draws the pictures?"

Kaynak: For Preschool 3 years old to Kindergarten Enrollment Age Illinois Early Learning and Development Standards. https://www.isbe.net/Documents/early_learning_standards.pdf

9. Başka bir bütünsellik sorunu ise bazı gelişim alanı, kazanım ve göstergelerin bağlantısının olmaması veya zayıf olmasıdır. Örneğin Bilişsel alanın son kazanımı olan (Kazanım 28) "Atatürk'ün Türk toplumu için önemini açıklar." bilişsel gelişim alanı ile alakalı değildir. Atatürk bir müfredat konusu olarak her kademede yer alabilir fakat tema/konu temelli olmayan bir programda bilişsel beceriler ("Bir şeyin önemini açıklamak" gibi bilişsel bir amaç veya hedef olabilir) altında yer almış olması gelişim alanı-kazanım bütünselliğini bozmaktadır.
10. Türkiye'de genel olarak program geliştirme disiplinde "gözlemlenebilir, ölçülebilir" hedeflerin kapsamına ne yazık ki "merak eder, ilgi duyar/gösterir, heveslenir, haz/keyif alır" gibi duygusal alana (İng. affective domain) yönelik hedefler gözlemlenebilir, ölçülebilir olarak görülmektedir. Oysaki yukarıda yer alan Görsel 1'de de görüleceği üzere "enjoyment" (Türkçesi keyif alma) ve "showing interest" (Türkçesi ilgi duymak/göstermek) yer almaktadır. Bu tür duygusal göstergeler çocukları takip eden/izleyen öğretmenler tarafından kolayca görülebilir. Duygusal alana yönelik bu tür ifadelerin programlarda yer almaması çocukların öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirmesi gibi önemli bir değişkeni ne yazık ki oyun dışı bırakmaktadır. Duygulanıma yönelik hedeflere yer verilmemesi, öğretmenlerin çocukların gelişiminde onlara sunulan öğrenmeye yönelik olumlu duygulanımlardan mahrum kalmalarına yol açabilir. Oysa ki öğrenmeye karşı geliştirilen olumlu tutumun, okulu sevme ve okul aidiyetinin öğrenmenin gerçekleşmesinde başta gelen değişkenlerden oldukları bilinmektedir.

11. Güncellenen program önceki programlar gibi gelişimsel bir programdır. Türkiye’de üniversitelerde erken çocukluk eğitimi alanının gelişim disiplininin doğduğu gerçeğinden yola çıkıldığında bu geleneğin değişmediğini görmek doğaldır. Fakat yurtdışında gelişmiş ülkelerde erken çocukluk eğitiminin gelişimle ilişkili fakat bağımsız bir disiplin olduğu gözden kaçmamalıdır. Gelişim ve erken öğrenme olarak isimlendirilen yurtdışı program örnekleri incelendiğinde öğrenme alanlarına dayalı bir yaklaşımın geçerli olduğu görülmektedir. Örneğin Dil ve Edebiyat; Matematik; Fen ve Teknoloji; Sosyal Bilgiler; Fiziksel Esenlik, Motor Gelişim ve Sağlık; Sanat, Yaratıcılık ve Estetik; Sosyal ve Duygusal Öğrenme alanları, gelişim alanlarının yerini almaktadır. Tabii ki her alan için oluşturulan amaç ve hedefler, her gelişim alanının gelişimsel özellikleri dikkate alınarak yapılandırılmaktadır. Programdaki gelişim alanlarının yanı sıra sayfa 84 ile 101 arasında sunulan merkezler ve etkinlikler başlıklarının belirtilen alanlara yer verme ihtiyacını karşılamak üzere yer aldığı varsayılmaktadır. Fakat bu çaba yine başka bir bütünsellik problemine yol açmıştır.
12. Programda yer alan bazı önerilerin gerçek hayattaki karşılığının örneğin ilke 9’da (syf. 3) yer alan hava koşulları ne olursa olsun 1 veya 1,5 saat dışarıda oyun oynanması yönündeki ifadenin beton zemin, ya hiç ya da yetersiz sayıda ekipman ve donanıma sahip ve çoğu zaman otopark olarak kullanılan okul “bahçeleri” için ne kadar gerçekçi olduğunu, yine sayfa 22’de yer alan planlama, uygulama ve değerlendirme görselinde belirtilen çemberin çalışma saatleri yarım günü kapsayan öğretmenler için ne kadar gerçekçi olduğunun görülmesi gereklidir. Program geliştirenler tabii programı gerçeklikle örtüştürmek için standartları düşürmeyeceklerdir, düşürmemeleri gerekir. Burada yapılması gereken, bu tür programların uygulamaya geçişinde üniversiteler, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları gibi demokratik yapıların harekete geçerek devlet kademesindeki yürütme organlarının sorumluluklarını yerine getirmesini sağlamalarıdır. Diğer türlü, bu programlar yayımlanmakla kalır ve uygulamada -mış gibi yapılmaya devam edilir.
13. Tablo 1’de 2013 ve 2024 programlarındaki kazanım ve göstergelerin sıklık ve yüzdeleri görülmektedir. Güncellenen programdaki kazanım ve göstergeler 2013 yılına göre sayıca artmıştır. 2013 yılında 63 kazanıma karşı 2024 yılı programında sayı 86’dır. 349 olan gösterge sayısı 2024 programında 520 olmuştur. Sayılar artmış olsa da dağılım yüzdelerine bakıldığında büyük farklılıklar olmadığı söylenebilir. Bazı niceliksel farklar şöyledir: Bilişsel gelişim alanında gösterge sayıları %7 oranında düşmüştür. Dil alanında hem kazanım hem göstergelerde %4’lük bir düşüş vardır. Buna karşın sosyal ve duygusal alanın göstergeleri %10 artmıştır. Aynı şekilde fiziksel gelişim ve sağlık başlığı altındaki kazanımlarda %7’lik bir artış vardır.

Tablo 1. 2013 ve 2024 Okul Öncesi Programı Kazanım ve Göstergeler: Sıklık ve Yüzdeler

Gelişim Alanları '13	Kazanım '13	Gösterge '13	GA '24	K '24	G '24
Bilişsel	21 (%33)	118 (%34)	Bilişsel	28 (%32.5)	144 (%28)
Dil	12 (%19)	73 (%21)	Dil	13 (%15)	91 (%17)
Sosyal ve Duygusal	17 (%27)	53 (%15)	Sosyal ve Duygusal	22 (%25.5)	129 (%25)
Motor	5 (%20)	70 (%30)	Fiziksel ve Sağlık	24 (%27)	156 (%30)
Öz bakım	8	35			
Toplam	63	349	Toplam	86	520

Not: Motor ve Özbakım için yüzdeler birlikte alındı.

14. Kazanım ve gösterge sayılarını karşılaştırmanın yanı sıra nitel anlamda farklılıklar da göze çarpmaktadır. Sayfa 38'de "Temel düzeyde kodlama yapar.", sayfa 39'da "Üst bilişsel becerileri değerlendirir.", sayfa 65'te kazanım 21 "İlk yardım için gerekli önemleri alır." sayfa 66'da "Afetlere ilişkin uygun davranışları sergiler.", sayfa 76'da "Sürdürülebilir yaşam için gerekli olan varlıkları korumayı alışkanlık haline getirir.", sayfa 77'de "Geri dönüşüm/tekrar kullanma davranışlarını alışkanlık haline getirir." gibi yeni kazanımlar eklendiği görülmektedir.

15. Sayfa 43, sayfa 54, sayfa 56'da yer alan kazanımların altında yer alan göstergelerin tek bir gösterge olabileceği düşünülmektedir. Örneğin güç gerektiren hareketlerin yapılmasında, iter, çeker, yuvarlar, kaldırır gibi ayrı ayrı belirtilen göstergelerin gösterge sayısını artırmasının dışında bir yararı yoktur. Bunun yerine "Hareket etme becerileri gösterir." amacı altında "Güç gerektiren hareketleri (örneğin, itme, çekme, yuvarlama, kaldırma gibi) yapar." göstergesi yer alabilir. Grafik 2 hem madde 8'de bahsedilen üst üste yapılandırılmış yapıya, hem de bu madde için bir örnek oluşturmaktadır.

Görsel 2. Amaç ve hedeflere örnek

PH1.3 Demonstrates gross-motor manipulative skills				
BIRTH-8m	9-18m	19-36m	37-48m	49-60m
		Catches medium- to large-size balls and similar objects by trapping ball against body with straight arms, showing increased ability to visually track objects in space		Catches balls or other objects of any size with both hands, with arms bent
Reaches for and drops objects, grasps a rolled ball or other object with two hands, pushes or rolls objects, bats or swipes at toys		Tosses or throws balls or other objects (e.g., beanbag) with increasing control of direction, aim, and speed		Tosses or throws balls or other objects with increased accuracy and force, stepping forward with the leg opposite the throwing arm and following through
		Strikes a stationary ball or other object with hand or arm (e.g., strikes a ball off of a table with hand), may not follow through or have accurate aim	Strikes a stationary ball or other object (e.g., hits beach ball with a short-handled paddle) with increasing follow through and accurate aim	
		Kicks with increased control and range of movement, progressing from kicking a stationary ball from a standing position to stepping or running up to it		Kicks moving ball while running, tracking ball visually and using full leg swing with arms moving in opposition to the legs

Kaynak: Arkansas Child Development and Early Learning Standards: Birth through 60 Months. [https://www.arheadstart.org/Ark_Early_Learning_Standards%20\(19\)%20\(1\).pdf](https://www.arheadstart.org/Ark_Early_Learning_Standards%20(19)%20(1).pdf)

16. Değerler eğitiminin programda zaman zaman açık (syf. 78 ve 151) zaman zaman satır aralarına yerleştirilmiş (syf. 162) örtük bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Alan uzmanları tarafından yazılı ve sözlü şekilde, defalarca, 36-72 ay arasında gelişimsel olarak müsamaha, merhamet, sabır, vatanseverlik, yardımseverlik, sorumluluk gibi soyut kavramların, milli ve manevi değerlerin anlaşılmasındaki ve edinimlerindeki zorlukların, çocukları olumsuz yönde etkileme olasılığının yüksek olduğu ifade edilmiştir. Uygulamalar takip edildiğinde de değerlere yönelik içeriğin çocuklara yaşam içinde, yetişkinlerin rol model olması ve okul kültürünün içinde yer alması gibi doğal yollarla değil, şekilci bir anlayışla sunulduğunun gözlemlendiği düşünüldüğünde, programa değerler eğitime yönelik içerik ve çalışmalar eklenmesinin özellikle bu yaş grubu için sakıncalı olduğunu tekrardan ifade etme gerekliliği hissedilmektedir.

Son not olarak, programın öğretmenler tarafından incelenmesi, anlaşılması ve kendi pratikleri ile örtüşürülmesi için programı geliştirenler ve diğer uzmanlar tarafından güçlendirme ve süpervizyon yapı ve sistemlerinin oluşturulmasının gerekliliğini ifade etmek isterim.

Kaynakça gösterimi için öneri:

Göl-Güven, M. (Mart, 2024). 2013-2024 Okul Öncesi Öğretim Programlarının Karşılaştırılması. <https://cocukbogazici.com>